

МЕТОДОЛОГІЯ РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Даний документ містить перелік критеріїв, що підлягають дослідженню в рамках Рейтингової Процедури компанії "Кредит-Рейтинг" (додається). Узагальнення і підведення підсумків проведеного дослідження щодо всіх зазначених критеріїв повною мірою дозволяє судити про ступінь фінансової стійкості та про здатність страхової компанії виконати узяті на себе зобов'язання по страхуванню чи перестраховуванню.

За результатами проведеного аналізу визначається рейтинг фінансової стійкості страхової компанії за Національною Шкалою кредитних рейтингів компанії "Кредит-Рейтинг" (додається).

Аналіз страхової компанії включає розгляд широкого спектра кількісних і якісних факторів, що впливають на фінансову стійкість страхової компанії.

1. АНАЛІЗ СТАНУ СТРАХОВОЇ ГАЛУЗІ

Ціль аналізу галузевих характеристик — визначення ступеня галузевих ризиків для страхової компанії, за допомогою вивчення галузі в цілому, а також стану і перспектив її окремих сегментів. До числа факторів, що аналізуються, відносяться перспективи економічного росту, цикли ділової активності, уразливість в умовах змін і перспективи регулювання і втручання.

Ринок і конкуренція

Аналіз галузевих факторів починається з аналізу ринку і конкуренції. Виявлення існуючого рівня конкуренції дозволяє оцінити діяльність страхової компанії щодо її конкурентів, а також виділити сектор/сектора ринку, на яких представлені послуги компанії.

При проведенні аналізу розглядаються основні параметри найбільш важливих сегментів ринку, таких як:

1. Клієнтська база, її платоспроможність;
2. Динаміка реальної купівельної спроможності і чутливість споживачів до зміни цін на страхові послуги;
3. Вимоги до послуг;
4. Прихильність клієнтів послугам конкретної страхової компанії;
5. Імовірність появи послуг, що заміщають які-небудь послуги страхової компанії;
6. Характер і амплітуда сезонних, циклічних і інших коливань попиту на страхові послуги;
7. Імовірність виникнення великих збитків у галузі.

Істотне значення для розуміння середовища, в якому працює розглянута страхова компанія, а також для виявлення основних факторів успіху в цьому середовищі, має аналіз структури галузі. Щоб зробити висновки про структуру галузі, аналізуються наступні параметри:

1. Фактична кількість фірм-конкурентів у галузі;
2. Частка декількох (п'яти-шести) найбільш великих фірм на ринку;
3. Механізми ціноутворення в галузі;
4. Динаміка цін на ринку і загальній тенденції їхньої зміни, розкид цін на ринку;
5. Диференціація послуг.

Регулювання галузі

Фактор регулювання галузі має особливе значення для страхової галузі, у якій ступінь державного регламентування діяльності відносно велика.

Для здійснення страхової діяльності потрібно одержання ліцензії в уповноваженого державного органа. Щоб оцінити вплив порядку видачі і відкликання ліцензій на фінансову стійкість страхової компанії аналізується:

1. Прозорість процедури видачі і відкликання ліцензії на право здійснення страхової діяльності, ліцензії на здійснення окремих видів страхування;
2. Складність процедури видачі і відкликання ліцензії на право здійснення страхової діяльності і ліцензій на здійснення окремих видів страхування;
3. Порядок оплати за одержання ліцензії на право здійснення страхової діяльності і ліцензій на здійснення окремих видів страхування;
4. Виконання існуючого порядку видачі і відкликання ліцензій на право здійснення страхової діяльності, ліцензій на здійснення окремих видів страхування на практиці.

Тенденції розвитку ринку й асортименту пропонованих послуг

Основними факторами аналізу тенденцій розвитку ринку і пропонованих на ринку послуг є наступні:

1. Імовірність появи нових страхових послуг.
2. Співвідношення основних видів страхування на ринку.
3. Динаміка тарифів на основні страхові послуги.
4. Динаміка розвитку ринку.

Бар'єри для вступу в галузь

Аналізу піддається не тільки весь ринок страхових послуг, але й окремі сектори, у яких в аналізованій компанії досить сильні позиції.

1. Одержання ліцензії на здійснення страхової діяльності й окремих видів страхування.
2. Рівень конкуренції на ринку.
3. Рівень монополізації ринку.
4. Мінімальні вимоги до статутного фонду для страхової компанії.
5. Економічні бар'єри – необхідні економічні параметри для досягнення беззбитковості.

2. ЯКІСНИЙ АНАЛІЗ КОМПАНІЇ

Аналіз організаційно-правової структури

Визначення схем взаємин між власниками, керівниками і кредиторами компанії, побудова моделей співробітництва страхової компанії із органами державної влади, а також відповідність нормативно-правової бази страхової компанії нормам діючого законодавства України – основні цілі проведення аналізу організаційно-правової структури. Проведення аналізу організаційно-правової структури дозволяє судити про стратегічну політику і гнучкість страхової компанії.

Розмір страхової компанії

Аналіз організаційно-правової структури страхової компанії починається з аналізу її розміру. Розмір страхової компанії є одним з визначальних факторів у формуванні її організаційно-правової структури. Крім того, у деяких випадках розмір сам по собі впливає на кредитоспроможність страхової компанії. До факторів, що характеризують розмір страхової компанії, відносяться:

1. Величина активів компанії і визначення місця компанії в галузі по цій величині;
2. Величина капіталу (місце в галузі);
3. Величина виторгу, прибутку в порівнянні з конкурентами;
4. Кількість і якість філіальної мережі;
5. Чисельність персоналу.

Структура власності і контролю над страховою компанією, потенційні конфлікти інтересів

Аналіз структури власності і контролю над страховою компанією має найважливіше значення для оцінки її кредитоспроможності в довгостроковій перспективі.

У процесі аналізу розглядаються основні аспекти ризиків, зв'язаних зі структурою власності і здійсненням контролю над страховою компанією, а також з потенційними конфліктами інтересів між менеджментом, власниками і кредиторами, а саме:

1. Організаційно-правова форма страхової компанії;
2. Перелік основних власників і їхня частка в статутному капіталі, відсоток голосів власників, динаміка зміни складу власників;
3. Ступінь впливу власників компанії на управлінські рішення, баланс між прагненням до короткострокової прибутковості і довгострокової стійкості;
4. Дотримання прав власників (у т.ч. міноритарних) на одержання інформації;
5. Склад ради директорів (чи іншого подібного керівного органа);
6. Ступінь залежності компанії від зовнішніх джерел фінансування, у випадку наявності такої залежності – ступінь впливу кредиторів на процес прийняття управлінських рішень;
7. Участь розглянутої страхової компанії у фінансово-промислових групах, об'єднаннях, холдингах;
8. Участь розглянутої страхової компанії в спільних підприємствах;
9. Наявність і суть договорів про спільну діяльність;
10. Наявність і суть довгострокових контрактів.

При аналізі компаній–учасниць стратегічних альянсів обов'язково розглядаються наступні питання:

1. Фінансова стійкість стратегічних партнерів;
2. Стратегічна значимість партнерства для його учасників;
3. Частка в статутному капіталі і частка голосуючих акцій один одного в компаній, їхніх власників і менеджменту на сучасний момент і в перспективі;
4. Можливості надання допомоги по обидва боки;
5. Факти взаємної підтримки в минулому;
6. Частка головної компанії в статутному капіталі зв'язаних підприємств чи структур.

Організаційна структура страхової компанії

Фактори організаційної структури впливають на фінансову стійкість страхової компанії. Аналізуються фактори, що безпосередньо характеризують організаційну структуру страхової компанії:

1. Наявність підрозділів та осіб, відповідальних за кожний з напрямків діяльності, проектів;
2. Розвита збутова/філіальна мережа і наявність функціональних підрозділів та осіб, відповідальних за маркетингові дослідження; формування і здійснення маркетингової стратегії;
3. Наявність юридичної служби в структурі підприємства;
4. Залежність від декількох „незамінних” співробітників, що володіють унікальною, часто не зафіксованою в письмовому виді, інформацією та ін.

Крім цих прямих факторів, при аналізі організаційної структури також застосовуються непрямі індикатори і якісна інформація. У нестабільних умовах найважливішою умовою успіху страхової компанії ставати гнучкість, тобто мінімальний час реакції на зміни умов зовнішнього чи внутрішнього середовища. До уваги беруться:

1. Проміжок часу з моменту зміни зовнішніх умов і реакцією страхової компанії;
2. Час освоєння нової послуги чи технології в порівнянні з основними конкурентами.

Крім того, аналізується ряд кількісних показників, що деякою мірою характеризують ефективність побудови та функціонування організаційної структури. Ці показники звичайно прораховуються на одного співробітника (наприклад, обсяг страхового портфеля на одного співробітника).

Юридичний аналіз компанії

У ході юридичного аналізу увага звертається на відповідність діяльності компанії тим видам ліцензій, що мають у її розпорядженні.

Найважливіше значення має те, наскільки пророблене і стабільне правове поле, що регулює основні ділянки діяльності страхової компанії.

Крім того, аналізуються умови типових договорів страхування, а також умови угод про перестраховування (treaty) з метою виявити наслідки у випадку різних сценаріїв розвитку подій. При цьому, велике значення мають обсяги ризиків, що приходяться на договори з визначеним набором умов.

Стратегічний фокус

Аналіз стратегічного фокуса компанії проводиться з метою визначення, наскільки компанія орієнтована на широке чи, навпаки, специфічне, вузьке коло клієнтів, той чи інший тип розвитку. Вивчається стратегічний план страхової компанії, її підхід до збалансованого росту, проникненню на нові сегменти ринку і закріпленню на старих. При цьому увага звертається на розумний баланс між диверсифікованістю діяльності, як способу зниження і диверсифікованості ризиків, і спеціалізацією, необхідної для високоякісного андеррайтинга.

Крім того, аналіз стратегічного фокуса дозволяє при формуванні бачення діяльності компанії спиратися не на ситуацію по всій страховій галузі, а на ситуацію в її окремих секторах.

В рамках аналізу стратегічного фокуса аналізується діловий потенціал компанії, канали дистрибуції, вагомість приналежних компанії брендів чи бренду, вартість гудвілу, бар'єри для вступу в ключові для компанії сектора ринку та якість інвестиційного портфеля.

Діловий потенціал

Аналіз ділового потенціалу компанії спрямований на виявлення сильних і слабких сторін компанії, впливу її конкурентних переваг на майбутній розвиток компанії. Моделюється розвиток компанії з урахуванням її маркетингових, технологічних, стратегічних і інших особливостей.

SWOT аналіз

Аналіз сильних і слабких сторін компанії в рамках аналізу ділового потенціалу дозволяє визначити, наскільки вирішальними є ті й інші. Крім того, аналізується сталість і стійкість у часі як сильних, так і слабких сторін.

Тенденція зміни частки ринку

Збільшення і закріплення частки ринку є однією з найбільш важливих цілей менеджменту компанії. Тенденція до збереження частки ринку чи її зміни в ту чи іншу сторону вимагає дуже уважного вивчення. Фактори, що лежать в основі зміни частки ринку, найчастіше впливають на фінансову стійкість страхової компанії.

Канали дистрибуції

Аналіз каналів дистрибуції є логічним продовженням аналізу організаційної структури, а також аналізу стратегічного фокуса компанії. У ході аналізу каналів дистрибуції увага приділяється тому, як страхова компанія підходить до продажу своїх послуг. Вивчається, чи відкриває компанія повноцінні філії зі своїми андеррайтерами і бэк-офісами чи обходиться одним - двома фахівцями на місцях, хто має право андеррайтинга й ін.

Аналіз тих чи інших каналів дистрибуції залежить, насамперед, від основних секторів страхового ринку, роботі на якому компанія приділяє першорядну увагу. Аналіз концентрується на адекватності клієнтської бази і каналів дистрибуції, а також на потенційних можливостях росту без збитку якості портфеля ризиків, що компанія бере на себе.

Бренд і гудвіл

Страхування – один з видів бізнесу, де питання довіри і найвищої професійної репутації відіграють першорядну роль. Тому, страхова компанія, орієнтована на довгостроковий стабільний ріст, не може не приділяти увагу питанням розвитку бренда.

У випадку наявності, аналізується стратегічний план розвитку бренда, зусилля, прикладені до його реалізації, відповідність запланованих і проведених заходів, особливості поточного етапу реалізації стратегії.

У сучасних українських умовах оцінка гудвілу в загальному, і вартості бренда зокрема, не є тривіальною задачею. Більш того, у більшості випадків вона взагалі не представляється можливою. Однак, якщо існують об'єктивні свідчення того, що ім'я компанії має конкретну вартість, такі свідчення можуть позитивно вплинути на рейтинг фінансової стійкості страхової компанії.

Бар'єри для вступу в ключові для компанії сектору ринку страхових послуг

Аналіз бар'єрів для вступу в ключові для компанії сектору ринку страхових послуг є продовженням і поглибленням аналізу бар'єрів для вступу в галузь, описаного в розділі "Аналіз стану страхової галузі".

Основним предметом аналізу є наявність і стійкість додаткових бар'єрів для вступу на визначені сегменти страхового ринку. Так, наприклад, якщо компанія працює з клієнтами визначеного банку і належить власникам банку, то навряд чи в найближчій перспективі можна чекати конкуренції з іншою компанією за страхування ризиків клієнтів банку, що виникають, наприклад, у кредитуванні під заставу. Чи компанія може мати зовсім унікальний досвід андеррайтинга в специфічній області, наприклад, страхування космічних ризиків, і т.п.

Якість інвестиційного портфеля

Інвестиційний портфель страхової компанії аналізується в ході рейтингового процесу дуже ґрунтовно і всебічно. У цьому розділі проводиться аналіз сфер основних вкладень страхової компанії й імовірності інвестиційних збитків при настанні ряду страхових випадків, тобто ступеня залежності надійності інвестицій і сфери основної діяльності страхової компанії. В оптимальному випадку такої залежності не повинно бути. Тобто, якщо основні клієнти компанії працюють, наприклад, у сільському господарстві, то у випадку неврожаю, урагану, граду і т.п. інвестиційний портфель не повинен постраждати. У ньому повинні бути, наприклад, інструменти банків з малою експозицією в сільському господарстві, підприємств машинобудування, приладобудування і т.п., але не підприємств - переробників сільськогосподарської продукції.

Менеджмент і персонал

Багато в чому, фінансова стійкість страхової компанії залежить від кваліфікації її співробітників, особливо керівників вищої і середньої ланки. Тому при оцінці фінансової стійкості страхової компанії визначається можливість підприємства залучати й утримувати коштовні кадрові ресурси. Для цього розглядаються наступні критерії:

1. Принципи підбору персоналу і призначення на керуючі посади, плинність кадрового складу, наявність і реалізація програм підвищення кваліфікації

2. Ступінь спеціалізації персоналу;
3. Рівень кваліфікації, утворення і досвіду співробітників;
4. Рівень середньої заробітної плати в страховій компанії стосовно середньої зарплатні по галузі; наявність соціального пакета для працівників страхової компанії і його доступність;
5. Затримки у виплаті заробітної плати.

Чимала увага приділяється також підходу до організації бізнесу як самостійної самодостатньої одиниці. При цьому аналізується підхід менеджменту до винесення частини функцій (бухгалтерського обліку, технічного і юридичного забезпечення) за межі компанії, як з погляду економічної ефективності, так і з погляду безпеки.

Крім того, увага приділяється наявності й оперативності одержання необхідної управлінської інформації, що також може послужити приблизною оцінкою швидкості реакції компанії на зміну зовнішніх чи внутрішніх умов. Позитивним фактором для страхової компанії може стати використання сучасного програмно-технологічного забезпечення для рішення цілого кола задач: оперативного аналізу ризиків, ведення бухгалтерського й оперативного обліку і т.п.

3. КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ КОМПАНІЇ

Діяльність страхових компаній істотно відрізняється від інших видів підприємницької діяльності. Основною відмінністю страхового бізнесу є прагнення страхової компанії приймати на себе ризики різних суб'єктів господарювання. При цьому найбільш важливим аспектом ведення страхового бізнесу є здатність компанії об'єктивно оцінювати ризики і керувати ними. Існує безпосередній зв'язок між ризиками, прийнятими страховою компанією (страховими ризиками), і ризиками, властивими веденню страхової діяльності.

Кількісний аналіз компанії містить у собі ряд розділів. У кожному розділі для аналізу використовується ряд коефіцієнтів і показників. Вони розглядаються в перспективі й у порівнянні із середніми по галузі і по групі основних конкурентів.

Достатність резервів

Проводиться оцінка фінансової стійкості страхової компанії, що в однаковій мірі залежить як від достатності власного капіталу, так і від адекватності страхових резервів по прийнятим страховиком на себе зобов'язанням. Страхові компанії зобов'язані створювати страхові резерви, що призначені для виконання ними взятих на себе зобов'язань перед клієнтами по виплаті сум страхового покриття при настанні страхового випадку. Сформовані в необхідному для виконання цих зобов'язань розмірі, страхові резерви є основою фінансової стійкості страховика і гарантією виплат для страхувальників. Необхідно відзначити, що якщо страхова компанія здійснює кілька видів страхування, то резерви по кожному виду формуються окремо.

Використання перестраховування

Реалії сучасної української страхової галузі такі, що жоден страховик, що бере на себе середні і великі ризики, не в змозі обійтися без перестраховування. Аналіз перестраховування є надзвичайно важливим при присвоєнні рейтингу фінансової стійкості страхової компанії.

Перестраховання аналізується за наступними критеріями:

Частка перестраховання в загальному обсязі страхових послуг

Страховик визначає ліміт власного утримання для визначених груп ризиків у відповідності зі своїми фінансовими можливостями. Органами страхового нагляду встановлюється максимальний обсяг одиничного ризику, що страховик вправі залишити в себе. Частина ризику, що перевищує власне утримання, страхова компанія зобов'язана передати в перестраховання.

У випадку, якщо залишений страховиком собі ризик менше максимально припустимого, досліджуються причини цього. Така політика може бути обумовлена цілим рядом причин (наприклад, визначеною портфельною стратегією), що можуть впливати на рейтинг фінансової стійкості як позитивно, так і негативно.

Факультативне перестраховання чи наявність treaty і його характеристики

У випадку наявності treaty увага приділяється тому, у кого куплене treaty і через якого брокера. Treaty, куплене через першокласного брокера (Marsch, AON, Willis, Heath Lambert), свідчить про серйозне довгострокове планування діяльності і є безсумнівним плюсом при оцінці фінансової стійкості страхової компанії.

У результаті прийняття на себе великого числа однакових дрібних ризиків страхова компанія може виявитися в ситуації, коли при надзвичайних обставинах усі ці ризики реалізуються одночасно, тобто відбувається їхня кумуляція. Дрібні ризики перетворюються в один великий, що приводить до виникнення великих збитків. У страховій практиці кумуляція найчастіше стає причиною банкрутства страховика, оскільки в цьому випадку для покриття витрат потрібно не тільки використовувати всі страхові резерви, але і власний капітал.

Передача частини ризиків у перестраховання дозволяє вирішити ряд важливих проблем: стабілізація результатів діяльності страховика за тривалий період у випадку негативних результатів по всьому страховому портфелю протягом усього року; розширення масштабу діяльності (прийняття на себе великого числа ризиків) і підвищення конкурентноздатності; захист власних активів при несприятливих обставинах. Однак при цьому страхова компанія повинна оцінити економічну ефективність даного рішення.

Ліквідність

Оцінка показника ліквідності є наступним етапом в аналізі страхової компанії. Високий показник ліквідності говорить про здатність компанії платити за своїми зобов'язаннями. З іншого боку, надмірно велика величина цього показника свідчить про пасивність страхової компанії у відношенні інвестування зібраних коштів. Разом з кількісними показниками ліквідності використовуються якісні показники, такі як структура інвестицій страхової компанії.

Інвестиційний ризик

У рамках даного розділу найбільш повно проводиться аналіз інвестиційного портфеля, початий у розділі "Якість інвестиційного портфеля".

Оцінка інвестиційних ризиків є одним з найважливіших складових для аналізу фінансового стану компаній. Інвестиційний дохід - додаткове джерело прибутку страховика, крім прибутку від проведення страхових операцій. У результаті прибуткової інвестиційної діяльності може знижуватися ставка доходу, що закладається в структуру тарифної ставки, і, отже, зменшуватися тариф, у чому в однаковій мірі зацікавлені як страховики, так і страхувальники.

Від ефективності і надійності розміщення тимчасово вільних коштів залежить не тільки дохід страховика, але і його платоспроможність, тобто можливість виплати за своїми обов'язками. У зв'язку з цим, розміщення страхових резервів знаходиться під твердим контролем з боку держави.

Страхова компанія самостійно визначає свою інвестиційну стратегію для розміщення власних коштів і страхових резервів. При виборі об'єкта інвестицій варто враховувати взаємозв'язок між ризиком і прибутковістю, і дотримувати принцип диверсифікованості вкладень по галузях і емітентам, термінам, інструментам. Так, частина коштів може бути спрямована в більш надійні і, відповідно, менш дохідні інструменти, а інша частина - у високоприбуткові, але з високим ступенем ризику. Аналіз розглядає ефективність розподілу інвестиційного ризику між різними видами вкладень з погляду забезпечення стійкості інвестиційного портфеля страховика.

Прибутковість

Проводиться розгляд загальної ефективності діяльності страхової компанії на основі аналізу її фінансових результатів. Фінансовий результат від діяльності страхової компанії складається з трьох елементів: фінансовий результат від основної діяльності, від інвестиційної діяльності і від іншої діяльності.

Кінцевий фінансовий результат діяльності страхової компанії – балансовий прибуток чи збиток. Прибуток є одним з найважливіших показників фінансового результату діяльності страхової компанії. Він служить основним джерелом збільшення власного капіталу компанії, виплати дивідендів інвесторам, забезпечення виконання зобов'язань перед бюджетом, кредиторами.

Капіталізація і фінансування

У випадку наявності у відкритому обігу цінних паперів страхової компанії, проводиться аналіз їхніх котирувань з метою вивчення рівня капіталізації. Також проводиться аналіз джерел і методів фінансування компанією своєї діяльності.